

tanje mogla izreći ovako: kad dva oblika znače isto, onda je gramatički i stilski bolje uzeti prosti oblik nego složen, tada kolebanju u normativnoj odluci nema mjesta. Oni koji

poučavaju treba da u poučavanju nađu najbolje rješenje, dakle: *ako nam ostane, ako zapjeva, ako pobijede.*

Stjepan Babić

OSVRTI

O DEKLINACIJI HRVATSKIH PREZIMENA NA -e

Među hrvatskim prezimenima ima i takvih koja završavaju na -e, kao što su *Čale, Hrašte, Pleše, Roje, Baće, Miše, Runje, Cvrle* i dr. U gramatikama koje su mi pri ruci, kao i u Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika ne govori se o deklinaciji takvih prezimena, te je stoga razumljivo da ih ljudi različito dekliniraju i da od njih različito tvore posvojni pridjev. Tako sam nedavno, u povodu smrti istaknutog hrvatskog slikara Jerolima Miše, zabilježio iz Vjesnika od 16. IX 1970. ove primjere: »Mediteranski krajo-lik ostao je trajna preokupacija *Miše*« (gen. jd.); »...pa je prva samostalna *Mišeova* izložba u Splitu...« (posv. pridj.); »Podsjećajući na potrebu retrospektivnog pregleda *Mišeove ostavštine*...« (posv. pridj.). U Vjesniku od 30. IX 1970. čitamo: »...onda se to mora reći za nedavno preminulog Jerolima *Miše*« (ak. jd.). U Glasu Slavonije od 12. IX 1970. našao sam ovu rečenicu: »Od 45 članova Radničkog savjeta 'Drave' 43 su glasala za Branka *Runje*« (ak. jd.), a u Vjesniku u srijedu od 30. IX 1970.: »A kako je članak druga *Baće* (ne Baćea!) u VUS-u pisan...« (gen. jd.).

Ako razmotrimo prvi i posljednji primjer, u kojima je upotrijebljen genitiv jednine prezimena *Miše*, odnosno *Baće*, vidimo neslaganje. U obliku »*Miše*« padežni nastavak -a za gen. jd. iz deklinacije imenica m. r. na suglasnik dodan je nominativnom obliku (*Miše*), a u obliku »*Baće*« padežni nastavak -e za gen. jd. iz deklinacije imenica ž. i m. r. na -a dodan je osnovi (*Bać-*). U primjerima s akuzativom jednine prezimena *Miše* i

Runje uz prijedlog »za« opet je neslaganje. U prvom primjeru ak.-jd. glasi kao nom. jd. (»za Jerolima *Miše*«), a u drugom ak. jd. jednak je gen. jd. (»za Branka *Runje*«).

U Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika kaže se da se tuđim vlastitim imenima na -e padežni ili pridjevski nastavak dodaje nominativu jedine, a ne osnovi, npr. Heine: *Heinea, Heineu, Heineov*; Suppé: *Suppéa, Suppéu, Suppéov* (str. 151, t. g.). Za to se već bio zalagao i Maretić, koji veli da su bolji oblici za gen. jd. *Goethea, Rankea* i za posvojni pridjev *Goetheov, Rankeov* nego oblici *Goetha, Ranka, Goethov, Rankov*, kako je pisao Vuk Karadžić (Gramatika i stilistika hrv. ili srp. jezika, str. 133, § 185, t. a, 1931. g.).

Stevanović kaže da se završni samoglasnici -o, -e, -i, -u u nominativu jednine tuđih riječi osjećaju kao dio osnove, a ne kao nastavak za oblik nominativa jednine, te se stoga ne gube u deklinaciji, npr. *ataše: atašea, atašeu, bife: bifea, bifeu; Gi Mole: Gi Molea, Gi Moleu* (Guy Molleta) [Savremeni srpskohrvatski jezik I, str. 205-206].

Još je u tom određeniji S. Težak, koji kaže da se imenice tuđeg podrijetla na -e (kao i one na -u i -ō) dekliniraju tako da im se na nominativni oblik dodaju padežni nastavci imenica m. r. na suglasnik, npr. *Dante: Dantea, Danteu; bife: bifea, bifeu; atelje: ateljea, ateljeu* (Težak-Babić, Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika, str. 76-77, u napomeni).

U navedenim djelima, kako je već u početku rečeno, ne govori se o deklinaciji hrvatskih prezimena na -e. Samo se u Pravopisnom rječniku (str. 733) navodi da slovensko

prezime *Smolè* glasi u gen. jd. *Smoleta* (ne *Smolea!*), te bi se iz toga moglo zaključiti da tako valja deklinirati i ostala slična slovenska prezimena (npr. *Pojè, Sajè, Petrè, Sepè*).

Lako je pogoditi da su oblici u navedenim primjerima iz novina: *Mišea* (gen. jd.), *Runjea* (ak. jd.), *Mišeov* (posv. pridj.) nastali povodenjem za vlastitim imenima tuđeg podrijetla na -e (*Heinea, Goethea, Rankea, Hatzea; Heineov, Goetheov, Rankeov, Hatzeov*), a razlog je tome, svakako, isti završetak u nominativu jednine. Čini mi se, međutim, da se hrvatska prezimena na -e ne smiju povoditi za tuđim prezimenima na -e niti se istim nastavkom (-ov) smiju od njih tvoriti posvojni pridjevi. Mislim da se njihova deklinacija mora podudarati s deklinacijom hipokoristika na -e ili -o, kao što su *Máte, Pére, Šime, Ive, Ante, Stipe, Fráne, Mile, Júre, Jóle* i dr., koji se dekliniraju kao imenice ž. r. na -a osim vokativa jednine, koji je po nastavku jednak nominativu jednine, a naglasak mu je uvijek dugosilazni, npr. *Máte, Máté, Máti, Mátu, Mâte, Máti, Mátom* (vidi o tom: Brabec-Hraste-Živković: Gramatika hrvatsko-srpskog jezika, str. 61-62, 1961. g.; Težak-Babić: Pregled gramatike hrvatsko-srpskog jezika, str. 76-77). Prema tome, prezime *Miše* treba deklinirati ovako: *Miše, Mišè, Miši, Mišu, Miše, Miši, Mišom*. Odatle slijedi da se i tvorba posvojnog pridjeva od takvih prezimena mora podudarati s tvorbom posvojnog pridjeva od hipokoristika na -e (*Matin, Antin, Jurin, Stipin: Mišin, Čalin, Ružin, Cvrlijin*).

Prema izloženom, od svih šest navedenih primjera iz Vjesnika, Glasa Slavonije i VUS-a, u kojima je upotrijebljen neki padež hrvatskih prezimena na -e i posvojni pridjev, pravilan je samo primjer iz VUS-a (*»A kako je članak druga Baće...«*). Ostali primjeri treba da glase: *»Mediterranski krajolik ostao je trajna preokupacija Miše (ili, još bolje, Mišina)«*; *»... prva samostalna Mišina izložba«*; *»... pregled Mišine ostavštine«*; *»... 43 su glasala za Branka Runđu«*; *»... onda se to mora reći za nedavno preminulog Jerolima Mišu.«*

Slobodan Kovačević

NEŠTO O PRIJEDLOGU ZA U ZNAČENJU NAMJERE U PRAVCU

U *Jeziku*, V, na str. 89-90. prof. Mate Hraste osvrnuo se na ovo pitanje u članku *»Putujem za Rijeku ili putujem u Rijeku?«* On smatra: *»Do zamjene prijedloga u prijedlogom za došlo je po ugledu na romanske i germanske jezike, osobito pod utjecajem francuskog, talijanskog i njemačkog jezika, jer su pod njihovim utjecajem bili naši narodni govori, a preko njih i naš književni jezik.«* Treba odmah naglasiti da takva upotreba prijedloga za u književnom jeziku obiju varijanata mahom nije uhvatila duboka korijena te da je karakteristična za *razgovorni jezik*. Čini se da se već desetak godina ona ne pojavljuje ni u publicističkom, novinarskom jeziku zapadne varijante (možda i zaslugom Hrastina članka), premda je i sam Hraste konstatirao da: *»Na cijelom području hrvatskoga ili srpskoga jezika čuje se nepravilna upotreba veznika (sic!) za s akuzativom uz glagole kreiranja za oznaku pravca.«*

Prijedlog za u značenju namjere u pravcu (kako je to definirano u *Ristić-Kanrginu* Rečniku srpskohrvatskoga i njemačkog jezika) u RK II ima ovo tumačenje (pod br. 13) *»... (odomaćilo se u značenju namere u pravcu) putujem za Skoplje«*. Da se takva upotreba *»odomaćila«*, potvrđuje nam i dnevna štampa. Tako smo u Vjesniku od 6. 7. 1955. mogli pročitati: *»Za Brione¹ je nešto prije otputovao i predsjednik...«* (str. 2), ili: *»Predsjednik vlade Bulganjin izjavio je, da će sovjetska delegacija otputovati za Ženevu...«* (str. 3. istoga broja). Međutim u tome istom broju Vjesnika, na str. 2. stoji: *»Nehru putuje iz Ljubljane na Brione...«* i nešto niže slijedi: *»Indijski premijer... postavio prema Brionima«* kao i: *»... predsjednik indijske vlade... na putu iz Ljubljane preko Postojne na Brione stigao je danas...«*; na str. 3. čitamo također: *»Američki otpravnik poslova odgovorio je, da se u Ženevu i*

¹ Ovo kao i sva ostala mjesta tiskana kurzivom ili spacioniranjem istakao je autor članka.